

Б.А. Амалбекова 

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан
(E-mail: amalbekova_b@fmh.nis.edu.kz)

Бауыржан Момышұлының шығармаларын тарих сабағында дерек ретінде қолдану арқылы оқушыларды патриотизмге тәрбиелеу

Халық Қаһарманы және жазушысы, біртұма тұлға — Бауыржан Момышұлы шығармаларының оқушыларды тәрбиелеу барысында маңызы жоғары. Өзімізге белгілі, Б.Момышұлының шығармалары еліміздің тарихындағы әскери жанрдағы әдеби туындылардың алғашқылары саналады және өзекті. Осы себептен, мақалада қаһарман тұлғаның өмірі мен қызметі және оның шығармаларының дерек ретіндегі маңызы қарастырылған. Автор батырдың жас ұрпақты тәрбиелеуге қатысты көзқарастары мен ойларының құндылығын ашып көрсетеді.

Кілт сөздер: Қазақстан тарихы, Бауыржан Момышұлы, Ұлы Отан соғысы, Мәскеу үшін шайқас, Б. Момышұлының шығармалары.

Kipicne

Қазіргі кезеңде жаһандық құндылықтар маңызы жоғарылап, ұлттық-мәдени құндылықтардың әлсіреу қаупі тұрғанда және сол тұста ұлттық рух, ұлттық таным мәселелерін қарастыру қажеттілігі туындайды. Сондай-ақ жаңаша өмір сүру мен ойлаудың ғаламдық үрдістеріне ден қоя бастаған жастардың санасында елдіктің, рухани өрлеудің, ұлттық жаңғырудың ұстанымдарын бекіту — мемлекеттілігіміздің кепілі, болашағымыздың тірегі екені ешқандай күмән тудырмайды. Бүгінде елімізде ұлттық құндылықтарымызға бет бұрып, мәдени-тарихи мұраларымыздың құндылығын қайта қарастырып, зерттеу үрдісі қолға алынды. Дәл осы тұста халық жадында өзінің нар тұлғасы мен патриоттылығы, рухани болмысымен сақталған Кеңес Одағының батыры, Қазақстанның Халық қаһарманы — Бауыржан Момышұлының шығармаларының маңызы жоғары. Бауыржан Момышұлы шығармалары өскелең ұрпақты тәрбиелеу барысында маңызды рөл атқарады. Себебі, жауынгер жазушының шығармаларында танымдық мазмұн, эстетикалық, адамгершілік-патриоттық тәрбие, тарихи шындық, рухани құндылық сынды ізгі қасиеттер кеңінен орын алған. Бауыржан Момышұлы Ұлы Отан соғысын рота командирі дәрежесінен бастап дивизия командиріне дейін көтерілген, Қазақстан тарихында өзіндік ерекше орыны бар біртуар тұлға. Б.Момышұлы соғысты тек қана қарапайым жауынгер ретінде өз басынан өткізіп қоймай, оның алуан түрлі стратегиялық мақсат-мұратын, әр шайқастың мәні мен маңызын терең талдап түсіндіре алатын әскери маман және тереңнен толғайтын ойшыл. Осы себептен, Б.Момышұлының соғыс туралы шығармалары мен ойлары біз үшін баға жетпес дерек және құнды пікірлер жиынтығы болып саналады.

Отаншылдық пен сүйіспеншілік, ерлік пен елдік, адамгершілік пен ізгілік, тектілік, намыс, ар мен жан тазалығы, достық — бәрі де Бауыржан Момышұлының жеке тұлғасы мен шығармаларынан орын алған. Мұның өзі болашақ ұрпақ бойына кісілік асыл қасиеттерді жинақтап меңгеруге ықпал ететін тәрбие бастауы болмақ. Екінші дүниежүзілік соғыста қайталанбас ерлігімен әлем халықтарына есімі аңыз болып тараған гвардия полковнигі, қазақ батыры, даңқты жазушы Бауыржан Момышұлының өмірін — өнеге, жазған мұраларын — патриоттық-педагогикалық өсиет, құндылығын жоғалтпайтын мол қазына деуге болады. Ерлігі мен ерлігі, өмірлік ұстанымы мен ерекше азаматтық бейнесі, туған тарихына, ана тіліне, дәстүріне, ұлтына деген асқан сүйіспеншілігі Бауыржан Момышұлының қайталанбас феномен екендігін дәлелдейді. Сондықтан, Б.Момышұлының шығармаларының тәрбиелілік мәнін қарастырудың маңызы жоғары.

Зерттеу әдістері

Бауыржан Момышұлының мұрасын қарастыру барысында историзм және объективтілік принциптері басшылыққа алынды. Зерттеу жұмысында деректерді хронологиялық жинақтау, топтастыру, тарихи-генетикалық, жүйелі-құрылымдық, тарихи-салыстырмалы, мәтіндік саралау, кешенді жүйелі талдау әдіс-тәсілдерді қолданылды.

Нәтижелері

«Ұлы Отан соғысы» деп аталып кеткен КСРО мен фашистік Германия арасындағы соғыста қазақ жауынгерлері небір ерліктің үлгісін көрсеткені белгілі. Қазақтың ерлігі мен батырлығын, соғыс өнері мен техникасын игере алатындығын осы соғыс дәлелдеп берген болатын. Солардың бірі де бірегейі, соғысты басынан аяғына дейін өткерген, батальон командирінен дивизия командиріне дейін көтерілген, соғыстан кейін Кеңес Армиясы Бас штабының жанындағы Жоғары әскери академияны бітіріп, әскери академияда сабақ берген Бауыржан Момышұлы болғаны белгілі. 1910 жылы 24-желтоқсан күні Жамбыл облысы Жуалы ауданы Мыңбұлақ (Көлбастау) ауылында қарапайым, мал бағатын шаруа отбасында дүниеге келді. Балалық шағының он үш жылын өзінің кіндік қаны тамған ауылында өткізіп, одан кейін кеңестік дәуіріндегі интернатта тәрбие алады. 1929 жылы «Әулие Ата» тоғыз жылдық мектебін бітіреді. Мектепті тәмамдаған соң шалғай аудандардың біріндегі ауылға (Бетпақдала) мұғалім болып барады. Коллективтендіру кезеңінде кеңестік мекемелерде қызмет етеді. 1932 жылдың қаңтары мен қарашасы аралығында мансапты қызмет атқарады. Ұлы Отан соғысының басталмай тұрғаны кезінде Бауыржан Момышұлы 105-ші атқыштар дивизиясының қарамағындағы артиллериялық атқыштар бөлімшесінің командирі қызметінде болады. 1941 жылы жаңадан құрылған 316-шы атқыштар дивизиясының штабына Қазақстан мен Қырғызстан елінен сарбаздары жинай бастайды. Ол қайта жасақталған дивизияның 1073-ші атқыштар полкының атқыштар батальонына командир болып тағайындалды. Ары қарай қайнаған соғыс майданы басталып кетеді. Ержүрек сардардың батырлығын танытқан майдандар аз емес. Солардың ең ерекшесі — 1941 жылдың күзінен басталған Мәскеуді қорғау шайқасы болатын. Ол кезде ол 19-шы гвардиялық атқыштар полкына командир болған. Оның полкы жұдырықтай жұмылып, фашистерді Мәскеуге қарай жібермейді. Жасаған ерлігі мен батырлығы үшін, өзіне жүктелген міндеттерді абыроймен атқарғаны үшін, шешуші кездерде жылдам түрде нақты шешім қабылдай білгені үшін ол Ленин орденімен марапатталады. 1945 жылдың ақпаны мен наурызында Латвия жеріндегі Приекуле станциясы маңында болған шайқаста ол басқарған дивизияның солдаттары қарсыластарының қорғаныс шебін тасталқан етеді. Сондай-ақ, ұрыстың нәтижесінде 15 елдімекен жаудан азат етіліп, жаудың әскеріне солдаттар жағынан және әскери техника жағынан үлкен шығын келтіреді. 1948 жылы Генералдық штабтың әскери академиясын аяқтады. 1950 жылдан бастап «Тыл және Кеңес Армиясын қамтамасыз ету» әскери академиясында аға оқытушы болып қызмет етті. 1955 жылдың желтоқсанынан бастап запастағы полковник. Б.Момышұлы Қазақ КСР Жазушылар одағының мүшесі болды [1; 5].

Қазақ халқының біртуар батыр ұлы Бауыржанның Кеңес үкіметі мен қазақ халқы үшін жасаған ерліктері мен еңбектері өте зор болды. Ол тек қана әскери адам ретінде ғана емес, сонымен бірге жазушы ретінде де танылды. Бауыржан Момышұлы соғыс тақырыбына арналған «Офицер күнделігі», «Бір түннің оқиғасы» (1956), «Москва үшін шайқас» (1958), «Майдандағы кездесулер» (1962), «Біздің генерал» атты шығармалардың авторы. Ол қазақ және орыс тілдерінде бірдей жазып, өз еңбектерінде өмірінде көрген білгендері мен соғыста куә болған оқиғаларын шынайы түрде суреттеген. Оның қазақ прозасына қосылған жасандылықтан ада, таза өмір шындығынан туындаған романы мен әңгіме, повестері көркемдік құрылысы мен суреткерлік шеберлігі жағынан ең үздік туындылардың қатарынан орын алады.

Б. Момышұлының соғыс тақырыбын егжей-тегжейлі бейнелейтін алғашқы көлемді шығармаларының бірі «Москва үшін шайқас» романы. Ол бәрімізге тарихтан жақсы таныс атақты 8-гвардияның Мәскеу түбіндегі ерлік істерін көркем тілмен суреттеп шыққан танымал туынды. Онда Отан үшін болған тарихи шайқастың бізге беймәлім көптеген қырлары асқан шеберлікпен реалистікпен баяндалады.

Қаламгердің соғыс жайында жазылған «Москва үшін шайқас» шығармасы оқырманды еріксіз майдан даласына жетелеп, ондағы адамдар мен Табиғат ананың қасіретке толы суреттеріне ойлана қарауға мәжбүр етеді. Жалпы соғыстан кейінгі жылдары қазақ әдебиеті көптеген соғыс тақырыбына арналған шығармалармен толыққаны мәлім. Алайда, нағыз соғыс ауыртпалығын өз басынан кешіріп

кана қоймай, сол шайқастарға басшылық еткен Бауыржан Момышұлының қаламынан шыққан туындылар «жасанды суреттеулерден» алшақ жатқан дүниелер еді. Онда автор жеңістің оңайшылықпен келмегендігін үлкен қолбасыдан бастап қарапайым солдатқа дейін қым-қиғаш майдан алаңындағы арпалыс үстінде суреттей отырып, әр адамның ойы мен сезіміндегі армандары мен мақсаттарын, олардың қарапайым адам ретіндегі болмыстарын шынайылықпен бейнелеп шыққан.

Жалпы Ұлы Отан соғысындағы жауынгерлер сапында түркі ұлттарының сарбаздары аз болмағандығы тарихтан мәлім. Зерттеушілер Ресей территориясында құрылған батальондар мен Орта Азия жерінен жасақталған құрамалардың арасында елеулі айырмашылықтар болғандығын жазады. Атап айтқанда, біріншіден, әр ұлт құрамалары өз жерінде құрылған; екіншіден бұл ұлттық құрамаларды басқаратын арнайы әскери маман жетіспеген; үшіншіден, ұлттық құрама жауынгерлерінің көпшілігі орыс тілін жеткілікті білмеген, бұл құрамалар агрессорлық соққы алмаған республикаларда құрылғанымен, олардың Отанды, жерді қорғауға деген құлшыныстары жоғары болған.

Бұған дәлел ретінде түркі жауынгерлерінің «Москва үшін шайқас» романында суреттелген портреттерінен айқын аңғаруға болады. Мәселен: «Тағы бір рет қарсы шабуылға шығып, дұшпанды тойтарып бара жатырмыз. Жау шегініп біздің жігіттер өкшелей қуып барады. Менің алдымда жүгіріп бара жатқан жауынгердің сол қолын жеңінен шыға берісінен минаның жаңқасы отап кетті. Бір елі теріге ілінген алақаны мен саусақтары қанға боялып салбырап барады. Оны денесі қызған жауынгер байқар емес. Ол әлі де жүгіріп барады. Астапыралла, бұл кім?... Ол кілт тұра қалды. Енді ғана аңғарды. Бір елі теріге ілініп тұрған қолын ызаланып жұлды да, лақтырып тастады. Өз денесін қар үстіне қарай атты. Мен тітіркеніп кеттім. Ол сау қолымен пистолетін серт ұстап, алға кезеніп, жоғары көтерді де, ашынған дауысымен «атаңның аузы...» деп жау соңынан тап бере жүгіре жөнелді. Мен оны таныдым. Ол бұдан екі жеті бұрын Соколово селосында жаудың үш танкімен жекпе жек шығып, қарсыласып тұрып алған батарея старшинасы Бүркіт Әлішеров... «Алатаудың сұңқары атаңа тартқан екенсің», дедім мен ішімнен... [2; 241]. Бұл шығармада Б. Момышұлының ерлігі оның Отанға деген шексіз махаббаты, қандай іске де жан аямай кірісетіні осы бір шағын суреттемеден айқын көрінеді.

Адамгершілік принциптерге тұнып тұрған «Ұшқан ұяда» қаламгер отбасы, бала тәрбиесі, ұлттық дәстүр сынды асыл қасиеттер адам өміріне әсер ететін негізгі факторлар екендігін атап көрсетеді. Бауыржан Момышұлы өз шығармаларында адам бойындағы ерекше мінездер мен сезім күйлерді шебер суреттей білген. Ол адам үшін негізгі міндет парыз деп көрсетеді. Батырдың пайымынша, парыз — өзінің мағыналық аясына ақыл, сезім, ерік, ұят, ар-ождан, әділеттілік, шындық, махаббат сияқты асыл қасиеттерді жинақтаған, жаман әрекеттерге қарсы қойылатын ұғым. Яғни парыз адамды теріс қылықтардан сақтауға үндейді. Сондықтан да Баукең: «Әлемде парыздан артық қуатты қозғаушы күш жоқ, әрі болмайды да», – деп кесіп айтады. Ал парыз деген ұғымның аясына енетін шындық, батырдың пікірінше, ерлікке, адамгершілік жағынан кіршіксіз болуға, мұқалмас ерік жігерді шыңдауға, өз парызына сенімділікке тәрбиелеуде ең бір құнарлы құрал болып табылады, ал өтірік — барып тұрған зиянды у [3; 63].

«Ұшқан ұя» шығармасында автор бала кезден бергі есінде қалған, өзі куә болған оқиғалары арқылы сол кезеңдегі әлеуметтік, қоғамдық өмірді суреттеген. Мұнда жазушы ХХ ғасыр басындағы қазақ ауылының шын болмысын ашуға ұмтылады, ұсақ-түйек әңгімелердің барлығын да тізбелеп бере бермейді. Сондықтан да Бауыржан Момышұлы бұл туындысында өзі өмір сүрген дәуірді реалистікпен суреттеп шығады. Бұл шығармаға өміріндегі ең қызықты кезеңі балалық шағын арқау етеді. Сондықтан да бұнда «жасанды деректер» емес, басынан кешкендері жазылады. Автордың балалық шағы ұлттық әдет-ғұрып пен салт-дәстүрлерінің әлі де болса қатаң сақталатын кезеңіне сәйкес келеді, яғни Кеңес өкіметінің алғашқы жылдары болып табылады [4; 78].

Атақты қолбасшы Б. Момышұлының әскери қайраткер ретіндегі ұрпаққа ұлағат етіп қалдырған әскери-теориялық және рухани ұлағаттық еңбегі «Қанмен жазылған кітап. (Соғыс психологиясы)» деп аталады. Онда Ұлы Отан соғысы кезеңіндегі бай әскери тәжірибеге баса мән берілген, көпшілігі бүтінгі таңда әлі де өзінің мәнін жоймаған кейбір әскери өнер мәселелері қарапайым және түсінікті тілде баяндалады. Кітапта автор оперативтік соғыс өнері және тактикасының рөлі мен орны, ұрыстың қорғаныс және шабуыл ерекшеліктері, әскери айла қолдану, әскери тәртіп, патриоттық тәрбие, сарбаздар мен офицерлерді оқытып-үйрету мәселелері зерттеледі [5].

Б. Момышұлы туралы белгілі ғалым Қаныш Сәтбаев: «Көз алдымызда өтіп жатқан оқиғалар даусыз бүкіл дүниежүзі тарихының игілігіне айналмақ, онымен болашақ ұрпақтан шыққан зерттеушілер де айналысатын болады. Бұл аса маңызды тарихи мәнді оқиғалардың, жарқын

көріністерінің ішінде Ұлы Отан соғысының барысында еліміздің тағдыры шешілген, Москва үшін шайқас жүргізілген 1941 жылдың күзіндегі оқиғалар ерекше маңызды әрі оның принципті мәні бар. Москваны қорғаудағы аса жауапты шептер, Қазақстанның абыройы мен даңқына орай, Қазақстанда генерал Панфилов жасақтаған дивизияға тапсырылды. Бұл оқиғалар біздің бәріміз үшін де өте маңызды, әрі біз бұл аса зор шайқастар жөнінде тереңірек білуге тиіспіз. Полковник Бауыржан Момышұлы сұрапыл шайқастарға қатысушы ғана емес, ол жетекші командир болды, сондықтан да оның әңгімелері бізге ерекше құнды болмақ» [1; 8] деп көрсетеді.

Ал, академик Мәлік Ғабдуллин «Ең алдымен, Бауыржан — ақыл мен ойдың иесі, барлық қасиеті бойына жиналған, адамгершілігі, ерлігі, жігітшілігі күшті, шын мағынасындағы қолбасшы, командир. Егер М. Горький «Адам деген — ардақты ат» деп шын мәнісіндегі тұлғалы адамды айтса, сол адамның бірі осы Бауыржан. Бұл — ең бастысы. Екіншіден, ол өжет пен өткірліктің, қайраттың иесі, өте батыл адам» [7; 336] деген баға берген.

Бауыржан Момышұлының әдебиеттегі үлесі тек көркем әдебиет туындыларын туғызу, өз көргендерін көркемдеп жеткізу мақсатында емес, керісінше адамзаттық өреге жеткізер халық тәжірибесін, еліміздің тарихын, мәдениетін, игі дәстүрін, салт, әдет-ғұрпын, озықтық мазмұндағы ырымдарын, әдеби арналарын, ұлттық ойындарын, ілгері дамытар қарым-қатынас қоғамдық философиялық этикаларын кейінгі ұрпаққа сабақ ретінде, құжат ретінде, бағдарлама ретінде, тұжырымдама ретінде, заң ретінде мұра етіп қалдыру ниетінде болғанын да келтірілген үзінділер дәлелдейді.

Қазақтың ұлы тұлғаларының бірі, қаһарман Бауыржан Момышұлы ұлттық тәрбиеге байланысты мынадай пікірді айтады: «Қай ұлттың болмасын ана тілі, ата-дәстүрі, салт-санасы — сол халықтың өзіндік қадір-қасиетін, жан-дүниесін, тұрмыс-тіршілігін көрсететін төл белгілері. Олар — бүкіл бір халықтың өмір жолында ғасырлар бойы мысқалдап жинаған рухани қазынасы, ұрпақтан-ұрпаққа қалдырған ардақ мұрасы. Онсыз қара шаңырағы бар іргелі ел болып, бүтін ұлт болып қалу мүмкін емес. Ана тілі, ата дәстүр өзінен өзі жалғаспайды немесе біреу сырттан келіп сен үшін көсегенді көгертіп сақтап та бермейді. Халықтың өз бет-бейнесінен айырылуы не сақтап қалуы — әрбір ұрпақ өкілінің өзінен кейінгі ізбасарларына бабалар аманатын қай сапада жеткізуіне байланысты» [8]. Азаматтық парызын Ұлы даланың философиясымен үндестіре отырып, халықтық тәлім-тәрбиені бар болмысының арқауы еткен Бауыржан Момышұлы ұлттық тәрбиені азамат тәрбиелеудің негізі, өзегі деп санаған.

Зерттеушілер Б.Қ. Исабек, Б.А. Амалбекова, О. Жолымбетовалар Бауыржан Момышұлының ой толғаулары мен шығармаларындағы тәрбиелік көзқарастарының мазмұнын үш бағытқа бөліп қарастырады:

- ұлттық тәрбие: бала тәрбиесі бесіктен бастау алады, яғни ұлттық дәстүр мен әдет-ғұрыпқа сүйене отырып тәрбиелеу (қазақтың ертегілері, аңыз әңгімелері, ұлттық ойындар, батырлар жыры, дастандар, тарихи оқиғалар халықтың сүйегіне сіңген дәстүрлері);

- патриоттық: Бауыржан Момышұлы барлық әңгімелері, проза, романдары ойдан шығарылмаған, яғни тәрбиенің қайнар көзі шындық кішкентай сәбидің, жасөспірім баланың, әскердегі солдаттың жүрегін жаулаудың бірден бір жолы шынайы болу және Отанды сүю;

- отбасылық құндылықтар: тәрбиенің қайнар көзі отбасынан басталады. «Ұяда не көрсең ұшқанда соны ілерсің...». Ұлттық болмыс, оны дәріптеу отбасынан, ошақ қасынан басталады. Отбасы — тәрбиенің тамаша мектебі. Үлкенді сыйлауға, ана тілін ардақтауға, салт-дәстүрімізді сақтауға тәрбиеленсек, ұшқанда да соны іліп, жүрген жерімізде сол құндылықтарды дәріптейміз. Халқымыз ұлын нарға, қызын арға балап, жігіттің бойынан елге қорған боларлық батырлық қасиетті іздеген. Осындай тәрбие арқылы құндылықтарды қалыптастырған [9].

Осылайша, өз ұлтының ізгілікті қырын басқа ұлт өкілдеріне таныта білген Б. Момышұлының әдебиеттегі үлгісі тек көркем әдебиет туындыларын туғызу, өз көргендерін көркемдеп жеткізу мақсатында емес, керісінше адамзаттық өреге жеткізер халық тәжірибесін, еліміздің тарихын, мәдениетін, игі дәстүрін, салт, әдет-ғұрпын, озықтық мазмұндағы ырымдарын, әдеби арналарын, әдеби ұлттық ойындарын, ілгері дамытар қарым-қатынас қоғамдық философиялық этикаларын кейінгі ұрпаққа сабақ ретінде, құжат ретінде тұжырымдама ретінде мұра етіп қалдыру ниетінде болған.

Қорытынды

Ұлы Отан соғысында, соның ішінде Мәскеу үшін шайқаста ерекше ерлігімен әлем халықтарына есімі аңыз болып тараған гвардия полковнигі, қазақ батыры, даңқты жазушы Бауыржан Момышұлының өмірін — өнеге, жазған мұраларын — патриоттық өсиет, құндылығын жоғалтпайтын мол қазына деп атап көрсетуге болады. Бауыржан Момышұлының ерлігі, өмірлік ұстанымы мен ерекше азаматтық бейнесі, туған тарихына, ана тіліне, дәстүріне, ұлтына деген асқан сүйіспеншілігі оның қайталанбас феномен екендігін дәлелдейді. Әлем халықтарының таңдаулы әдеби мұралары — ғасырлар бойы қалыптасқан жалпыадамзаттық рухани құндылық болып саналады. Шығармашылық өнер әрдайым дамып, ілгерілеп, өзінің танымдық, тәрбиелік, эстетикалық қасиетімен өз оқырманын биік адамгершілік қасиеттерге жетелеумен келеді. Көркем шығарманың басты міндеті ақиқат шындықты таныту десек, өз дәуіріндегі ұлы тарихи кезеңдердің көркем бейнесін көрнекті қазақ жазушысы Бауыржан Момышұлы өз шығармаларында барынша бейнелеген. Б. Момышұлының шығармаларында ХХ ғасырдың басындағы тарихи оқиғалар, атап айтқанда 1916 ж. дүрбелең, онан кейінгі кезеңдегі Қазан төңкерісі мен оған қазақ зиялылары мен шаруаларының араласуын, 1920 жылдардағы аштық мәселесі, кеңес өкіметінің құрылуы, 1941-1945 жылдары болған Ұлы Отан соғысы, ондағы қазақ және басқа ұлт өкілдерінің ерлік істері қарастырылады. Осымен бірге, жақсылық, әділеттілік, абырой, еңбексүйгіштік, имандылық сияқты әмбебап кісілік қасиеттермен қатар, батырдың тәрбиелік тағылымында көшбасшылық, қолбасшылық, көрегендік пен шешендік сияқты құндылықтар сипатталған. Бауыржан Момышұлының жеке тұлғасы мен шығармаларының мазмұнында отаншылдық пен сүйіспеншілік және ерлік пен елдік, адамгершілік пен ізгілік орын алған. Бұл болашақ ұрпақ бойына кісілік асыл қасиеттерді жинақтап меңгеруге ықпал ететін тәрбие нұсқаулық бола алады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Ұлы тұлға Бауыржан Момышұлы 110 жаста. Библиографиялық көрсеткіші / Құраст.: Н.С.Мұсаева. — Тараз: М.Х. Дулати Өңірлік университеті: Ақпараттық-кітапханалық орталық, 2020. — 31 б.
- 2 Момышұлы Б. Москва үшін шайқас / Б. Момышұлы. — Алматы: Өнер, 2008. — 368 б.
- 3 Дымшиц А.Л. Проблемы и портреты / А.Л. Дымшиц. — М., 1972. — 126 с.
- 4 Омарова Ж.А. Бауыржан Момышұлының портрет жасау және пейзажды суреттеу шеберлігі / Ж.А. Омарова. — Алматы, 2015. — 124 б.
- 5 Бауыржан Момышұлы және оның соғыс өнері. — [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділік тәртібі: <https://qamshy.kz/article/62175-bauyrdgan-momysshuly-dgane-onynh-soghys-oneri>
- 6 Бауыржан Момышұлы. I том. — Алматы: Жазушы, 2004.
- 7 Ғабдуллин М. Менің майдандас достарым: Өңгімелер мен очерктер / М. Ғабдуллин. — Алматы: Жазушы, 1985. — 392 б.
- 8 Момышұлы Б. Наша семья: Повести и рассказы / Б. Момышұлы. — 7-е. изд.— Алма-Ата: Жазушы, 1974. — 489 с.
- 9 Исабек Б.Қ. Бауыржан Момышұлының әскери қолбасшылық қызметі мен педагогикалық құндылықтары / Б.Қ. Исабек, Б.А. Амалбекова, О. Жолымбетова // Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің хабаршысы. Тарих және әлеуметтік-саяси ғылымдар сериясы. — 2024. — №2. — [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділік тәртібі: <https://bulletin-histsocpolit.kaznu.kz/index.php/ped/article/view/1785>

Б.А. Амалбекова

Воспитание патриотизма учащихся через использование произведений Бауыржана Момышұлы в качестве источника на уроках истории

Произведения Народного героя Второй мировой войны, писателя Бауыржана Момышұлы имеют большое значение в воспитании учащихся. Как известно, произведения Б. Момышұлы являются первыми в истории нашей страны литературными произведениями военного жанра. В связи с этим в статье рассмотрены жизнь и деятельность Бауыржана Момышұлы и значение его произведений как источника на уроках истории. Автор раскрывает ценность взглядов и мыслей Б.Момышұлы, связанных с воспитанием подрастающего поколения.

Ключевые слова: история Казахстана, Бауыржан Момышұлы, Великая Отечественная война, битва за Москву, труды Б. Момышұлы.

B.A. Amalbekova

Education of patriotism of students through the use of works of Bauyrzhan Momyshuly as a source in history lessons

The works of the national hero of the Second World War and writer Bauyrzhan Momyshuly are of great importance in the education of students. As is known, the works of B. Momyshuly are the first literary works of the military genre in the history of our country. In this regard, the article examines the life and work of B. Momyshuly and the significance of his works as a source. The authors reveal the value of B. Momyshuly's views and thoughts related to the education of the younger generation.

Keywords: History of Kazakhstan, Bauyrzhan Momyshuly, the Great Patriotic War, the Battle of Moscow, the works of B. Momyshuly.

References

- 1 Musaeva, N.S. (2008). Uly tulga Bauyrzhan Momyshuly 110 zhasta. Bibliografiyalıq korsetkishi [Great personality Bauyrzhan Momyshuly is 110 years old. Bibliographic index]. Taraz: M.Kh. Dulati onirlik universiteti: Aqparattyq-kitapxhanalyq ortalyq [in Kazakh].
- 2 Momyshuly, B. (2008). Moskva ushin shaikas [Battle for Moscow]. Almaty: Oner [in Kazakh].
- 3 Dymshits, A.L. (1972). Problemy i portrety [Problem and portrait]. Moscow [in Russian].
- 4 Omarova, Zh.A. (2015). Bauyrzhan Momyshulynyn portret zhasau zhane peizazhdy suretteu sheberligi [Baurzhan Momyshuly's skills in portrait and landscape painting]. Almaty [in Kazakh].
- 5 Bauyrzhan Momyshuly zhane onyn sogys oneri [Bauyrzhan Momyshuly and his art of war]. Retrieved <https://qamshy.kz/article/62175-bauyrdgan-momyshuly-dgane-onynh-soghys-oneri> [in Kazakh].
- 6 (2004). Bauyrzhan Momyshuly [Baurzhan Momyshuly]. Vol. I. Almaty: Zhazushy [in Kazakh].
- 7 Gabdullin, M. (1985). Menin maidandas dostarym: Angimeler men ocherkter [My friends from the square: Conversation and essay]. Almaty: Zhazushy [in Kazakh].
- 8 Momyshuly, B. (1974). Nasha semia: Povesti i rasskazy [Our family: Tales and stories]. Alma-Ata: Zhazushy [in Russian].
- 9 Isabek, B.K., Amalbekova, B.A., & Zholymbetova, O. (2024). Bauyrzhan Momyshulynyn askeri qolbasshylyq qyzmeti men pedagogikalıq qundylyqtary [Baurzhan Momyshuly's military victory and pedagogical diaries]. *Abai atyndagy Qazaq ulttyq pedagogikalıq universitetinin khabarshysy. Tarikh zhane aleumettik-saiasi gylymdar seriiasy — Bulletin of the Kazakh Pedagogical University named after Abai. The genre of history is a series of sciences*, 2. Retrieved from <https://bulletin-histsocpolit.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/1785> [in Kazakh].

Авторлар турлы мәлімет

Амалбекова Бакыт — PhD докторант, Өзбекәлі Жәнібеков атындағы педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан <https://orcid.org/0000-0001-9555-1910X>

Information about the author

Amalbekova Bakhyt — PhD student, South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan.